

۱۰۳۰۱۵۲
۱۰۳۰۱۵۲

سالمة پزشکی، بهزیستی

و
تألیف اجتماعی گیلان

تألیف و پژوهش:

ناصر پویان

با دیباچه

دکتر محمود عباسی

سرشناسه	پویان، ناصر، ۱۳۲۶-
عنوان و نام پدیدآور	سالنامه پزشکی، بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان / تألیف و پژوهش ناصر پویان؛ با دبیرچه محمود عباسی.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات حقوقی، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	۸۰۰ص. مصور، نمونه.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۷۲۷۷-۹۴-۵ ریال: ۱۵۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی: فیپا	
یادداشت	یادداشت: کتابنامه.
یادداشت	نمایه.
موضوع	پزشکان -- ایران -- گیلان
موضوع	پزشکی -- ایران -- گیلان -- تاریخ
موضوع	پزشکی، مراکز -- ایران -- گیلان
موضوع	پزشکی -- ایران -- تاریخ
شناسه افزوده	عباسی، محمود، ۱۳۴۲-، مقدمه نویسنده
رده‌بندی کنگره	۱۳۸۹ پ ۹۴/۳۳۳ R۶۳۳
رده‌بندی دیوید	۶۱۰/۹۵۵۲
شماره کتابت سی‌ها	۲۱۰۷۵۳۵

دوره تاریخ پزشکی ۱۳ سالنامه پزشکی بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان

تألیف: ناصر پویان

دبیرچه: دکتر محمود عباسی

حروف چینی: غط، تختی

نوبت چاپ: ۱۳۹۶

ناشر: انتشارات حقوقی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۲۷۷-۹۴-۵

لیتوگرافی چاپ و صحافی: سپهر نوین

مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی

سازمان بسیج جامعه پزشکی کشور

انجمن علمی حقوق پزشکی ایران

کلیه حقوق برای ناشر و مؤلف محفوظ است.

فهرست

صفحه	عنوان
۱۷	دیباچه
۲۱	پیشگفتار چاپ اول
۲۳	مقدمه
۲۷	مقدمه‌ای بر تاریخ پزشکی جهان
۳۱	سومر
۳۶	مصر
۳۹	یونان
۴۱	بقراط
۴۲	جالینوس
۴۳	ایران
۴۷	بعد از ظهور اسلام
۴۷	طب النبی
۴۸	ارکان طب اسلامی
۴۸	ابن ربن طبری
۴۹	محمد بن زکریای رازی
۴۹	اهوازی
۵۰	ابن سینا
۵۱	ابومنصور علی الیهروی
۵۱	اخوینی بخارایی
۵۱	ابوریحان بیرونی
۵۲	فارابی
۵۲	جرجانی
۵۳	میرحسین بن محمد هادی علوی عقلی شیرازی طبیب خراسانی الاصل
۵۳	حکیم مؤمن تنکابنی
۶۷	سالمة (سال ماه شمار) پزشکی و بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان
۶۹	سالمة پزشکی و بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان
۶۹	متوجه و هوشنگ گیلانی زاده استادان مذهب، فلسفه و پزشکی شاپور دوم، ۳۰۹ م.
۷۰	فراء فوت، ۲۰۷ ه. ق.
۷۱	پزشکی زمان سادات امیرکیایی، ۸۴۰ ه. ق.
۷۲	سادات امیرکیایی که بودند؟
۷۳	مولانا نعمت الله طبیب، ۸۸۱ ه. ق.
۷۴	طفیلی، ۹۰۷ ه. ق.
۷۴	پزشکان خارجی گیلان، ۹۰۷ ه. ق.
۷۶	پزشکان گیلانی در دوره صفویه، ۹۰۷ ه. ق.
۷۷	علل مهاجرت پزشکان گیلانی به هند
۸۵	مرگ فرمانروای گیلان از طاعون، ۹۴۳ ه. ق.
۸۸	الهی گیلانی مقتول، ۹۱۲ ه. ق.

- گیلان گورستان اروپاییان، ۹۴۷ هـ. ق. ۹۱
- یحیی جان، ۹۴۷ هـ. ق. ۹۲
- حکیم حسن گیلانی، ۹۶۴ هـ. ق. ۹۳
- حکیم دوابی گیلانی، ۹۶۴ هـ. ق. ۹۳
- حکیم لطف الله گیلانی، ۹۶۴ هـ. ق. ۹۴
- حکیم عبدالرزاق، ۹۷۴ هـ. ق. ۹۴
- حکیم ابونصر گیلانی، ۹۸۵ هـ. ق. ۱۰۳
- حکیم فتح الله شیرازی (گیلانی)، ۹۸۵ هـ. ق. ۱۰۴
- حکیم الملک شمس الدین (گیلانی)، ۹۸۸ هـ. ق. ۱۰۵
- نظام الدین احمد گیلانی، ۹۹۴ هـ. ق. ۱۰۶
- کمال الدین گیلانی، ۹۹۶ هـ. ق. ۱۱۱
- حکیم ابوالفتح گیلانی، ۹۹۷ هـ. ق. ۱۱۱
- مولانا شیخ ابن طاء الله، ۱۰۰۰ هـ. ق. ۱۱۹
- حکیم نجیب الدین هماد، فوت ۱۰۰۴ هـ. ق. ۱۲۰
- حکیم نورالدین قراری گیلانی، فوت ۱۰۰۴ هـ. ق. ۱۲۴
- حکیم فتح الله گیلانی، فوت ۱۰۱۴ هـ. ق. ۱۲۵
- حکیم علی گیلانی، فوت ۱۰۱۸ هـ. ق. ۱۲۶
- حکیم محمد نفیس کیلی، ۱۰۲۳ هـ. ق. ۱۲۹
- حکیم محمد امین لاهیجی، ۱۰۲۵ هـ. ق. ۱۴۰
- حکیم فغفور گیلانی، ۱۰۲۹ هـ. ق. ۱۴۰
- حکیم عبدالله گیلانی، ۱۰۳۰ هـ. ق. ۱۴۵
- حکیم خوشحال، ۱۰۴۵ هـ. ق. ۱۴۵
- حکیم ابوالقاسم گیلانی، ۱۰۴۷ هـ. ق. ۱۴۵
- حکیم محمد صالح شیرازی (گیلانی)، ۱۰۴۷ هـ. ق. ۱۴۷
- حکیم حاذق، فوت ۱۰۶۸ هـ. ق. ۱۴۷
- مسیح الزمان حکیم میر هاشم گیلانی، ۱۰۶۹ هـ. ق. ۱۵۲
- حکیم مؤمن تنکابنی دلمی، ۱۰۷۷ هـ. ق. ۱۵۳
- حکیم میر محمد جعفر گیلانی، ۱۱۳۱ هـ. ق. ۱۶۰
- پزشکان گیلانی دوره‌های افشاریه و زندیه، ۱۱۴۸ هـ. ق. ۱۶۰
- حکیم سید احمد گیلانی، ۱۱۶۲ هـ. ق. ۱۶۲
- دکتر دن امانوئل کارو، ۱۱۸۰ هـ. ق. ۱۶۲
- داروخانه المانی در رشت (دوره قاجاریه)، ۱۱۹۳-۱۲۳۴ هـ. ق. ۱۶۳
- پزشکان تحصیل کرده خارج از کشور، ۱۲۰۲ هـ. ق. ۱۶۴
- محمد امین لاهیجی، فوت ۱۲۰۵ هـ. ق. ۱۶۴
- میرزا کاظم رشتی، ۱۲۰۵ هـ. ق. ۱۶۴
- حکیم باشی‌های گیلانی پادشاهان قاجار، ۱۲۰۹ هـ. ق. ۱۶۸
- شیوع طاعون در تولم، ۱۲۰۹ هـ. ق. ۱۷۰
- میرزا عبدالله حکیم بقراط، ۱۲۲۰ هـ. ق. ۱۷۱
- دکتر یوهان شلیمر، ۱۲۳۴ هـ. ق. ۱۷۱
- دکتر ژولیوس سزارهنجه، ۱۲۴۰ هـ. ق. ۱۷۵
- شیوع طاعون و وبا، ۱۲۴۶ هـ. ق. ۱۷۶
- وحدت رشتی، ۱۲۵۰ هـ. ق. ۱۷۷

۱۷۸	ضیاءالاطباء میرزا ابراهیم خان (گیلانی)، ۱۲۵۹ ه. ق.
۱۷۸	دکتر هاروطلون تیریاکیان، ۱۲۶۱ ه. ق. (۱۸۴۵ م.)
۱۷۹	حکیم صبور رشتی، ۱۲۶۳ ه. ق.
۱۸۳	دکتر حجت الله ظریفی (حکیم باشی)، ۱۲۶۴ ه. ق.
۱۸۶	نخستین آبله کوبی در رشت، ۱۲۶۷ ه. ق.
۱۸۷	آبله کوبی اطفال در گیلان، ۳ رمضان ۱۲۶۷ ه. ق.
۱۸۷	پزشکان، دندانپزشکان، و داروسازان ارمنی گیلان، ۱۲۶۸ ه. ق.
۱۸۸	میرزا سید محمد ناظم الحکماء (لاهیجانی)، ۱۲۷۰ ه. ق.
۱۸۹	جذام (خوره) در گیلان ۱۲۷۰ ه. ق. (۱۲۳۲ خ.)
۱۹۱	معتمدالسلطان میرزا احمد طبیب، ۱۲۷۱ ه. ق.
۱۹۱	میرزا باقر (سنی)، ۱۲۷۰ ه. ق.
۱۹۲	وضع طبابت، بیماریهای شایع در گیلان، ۱۲۷۶ ه. ق. (۱۲۳۸ خ.)
۱۹۵	پزشکان گیلانی دوره قاجار، ۱۲۸۰ ه. ق.
۱۹۷	دکتر مهدی زری (احمدی)، ۱۲۸۴ ه. ق. (۱۲۴۶ خ.)
۱۹۹	انابک عطار، ۱۲۸۸ ه. ق.
۲۰۱	میرزا علی اصغر خان، ۱۲۸۸ ه. ق.
۲۰۱	آقا بابا رشتی، ۱۲۸۹ ه. ق.
۲۰۲	دکتر ابوالفضل ضیاءالاطباء (صریفی)، ۱۲۹۰ ه. ق.
۲۰۵	دکتر اسماعیل مرزبان (امین الملک)، ۱۲۹۱ ه. ق.
۲۱۰	حکیم فانوس، ۱۲۹۱ ه. ق.
۲۱۲	دکتر حشمت، ۱۲۹۴ ه. ق.
۲۲۵	همه گیری و کشتار طاعون در رشت، ۱۲۹۴ ه. ق.
۲۲۹	حاج سید جلال سید هاشمی، ۱۲۹۷ ه. ق.
۲۳۱	ناطق رشتی، ۱۲۹۷ ه. ق.
۲۳۲	دکتر الکساندر آناگیان، ۱۲۹۸ ه. ق.
۲۳۳	دکتر د. فریم، ۱۲۹۸ ه. ق.
۲۳۷	دکتر موسی خان فیض، ۱۲۹۸ ه. ق.
۲۴۰	میرزا غلامحسین گیلانی، ۱۲۹۸ ه. ق.
۲۴۰	میرزا سید جعفر حکیم باشی، ۱۳۰۰ ه. ق.
۲۴۱	اعزام حافظ الصحه به رشت، ۱۳۰۰ ه. ق.
۲۴۱	محمد علی پیربازاری، ۱۳۰۱ ه. ق.
۲۴۲	دکتر ایساک دردریان، ۱۳۰۱ ه. ق.
۲۴۴	ساکنان روستای اشترکان در جنگال مخوف وبا، ۱۳۰۴ ه. ق.
۲۴۵	محمد علی مشیر سیمایی (میرزا کوچک خان)، ۱۳۰۴ ه. ق.
۲۴۶	دکتر میر حسن میر تقوی، ۱۳۰۵ ه. ق.
۲۴۸	دکتر وارثان آغانسیان (هوانسیان)، ۱۳۰۷ ه. ق.
۲۴۹	پزشکان ارمنی رشت، ۱۳۰۸ ه. ق.
۲۵۰	دکتر سید علی سقراط، ۱۳۰۸ ه. ق.
۲۵۱	لقمان الملک، ۱۳۰۸ ه. ق.
۲۵۱	شیوع وبا با ۱۲۰۰۰ تلفات (۱۳۰۹ ه. ق.)، ۱۲۷۱-۱۲۷۰ خ.
۲۵۲	دکتر حسن سلامت بخش، ۱۳۰۹ ه. ق.
۲۵۵	دکتر آرشاک یقیاییان، ۱۳۰۹ ه. ق.

- دکتر رافائل سرکیسیان، ۱۳۱۰ ه. ق. ۲۵۷
- دکتر هایک وارطانی، ۱۳۱۱ ه. ق. ۲۵۷
- میرزا احمد حکیم، ۱۳۱۲ ه. ق. ۲۵۹
- سالمة (سال ماه شمار) پزشکی و بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان ... ۲۷۱
- سالمة پزشکی و بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان بر حسب سال خورشیدی (شمسی) ... ۲۷۳
- حاج سید حسین خجّت‌مند متولد، ۱۲۷۵ خ. ۲۷۳
- حاج هادی غنچه متولد، ۱۲۷۷ خ. ۲۷۵
- حاج ابراهیم دادخواه متولد، ۱۲۷۸ خ. ۲۸۰
- دکتر یطروس تاشچیان، (۱۹۰۰ م.) ۱۲۷۹ خ. ۲۸۱
- تشکیلات بهداشتی و درمانی گیلان، ۱۲۸۰ خ. ۲۸۴
- دکتر ابوتراب حکیم زاده رشتی، ۱۲۸۰ خ. ۲۸۵
- دکتر اسماعیل شفیع لشت نشایی، ۱۲۸۰ خ. ۲۸۵
- حکیم الملک میرزا محمود خان (بروجردی)، فوت در رشت، ۱۲۸۲ خ. ۲۸۵
- دکتر روح پزشکی مخصوص عضدا السلطان حاکم گیلان، ۱۲۸۲ خ. ۲۸۸
- میرزا ابراهیم خان ضیاءالاطباء، ۱۲۸۲ خ. (۱۲ صفر ۱۳۲۱ ه. ق.) ... ۲۸۹
- دکتر بالاعمی، ۱۲۸۰ خ. ۲۹۰
- شیوع وبا در گیلان، ۱۲۸۲ خ. ۲۹۳
- بیمارستان آمریکایی رشت، ۱۲۸۴ خ. ۲۹۳
- بیمارستان آقا سید علی آقا حداد، ۱۲۸۴ خ. ۲۹۵
- دکتر کریم جمشیدی، ۱۲۸۵ خ. ۲۹۷
- آرسن خاجاطور میناسیان، (۱۹۰۶ م.) ۱۲۸۵ خ. ۲۹۸
- دندانپزشکان ارمنی رشت، (۱۹۰۷ م. ب بعد) ۱۲۸۵ خ. به بعد ... ۳۰۰
- تأسیس قرنطینه انزلی، ۱۲۸۶ خ. ۳۰۰
- بیمارستان ملی (خیریه، بیستون)، در حدود ۱۲۸۷ خ. ۳۰۱
- دکتر ابوالقاسم لاهیجانی (فرد)، در حدود ۱۲۸۷ خ. ۳۰۳
- تشکیلات درمانی جنبش مشروطیت، ۱۲۸۷ خ. ۳۰۷
- انجمن حفظ الصحة در حدود، ۱۲۸۷ خ. ۳۰۸
- گلچین گیلانی، ۱۲۸۸ خ. ۳۰۹
- مزار شهیدان، ۱۲۸۸ خ. ۳۱۴
- دکتر مسیح فرهنگی ثابت، ۱۲۸۹ خ. ۳۱۶
- عدم بروز مالاریای حاد در رشت، در حدود ۱۲۹۰ خ. ۳۱۷
- روش طبابت، ۱۲۹۰ خ. ۳۱۷
- دکتر سهراب خان ارمنی، ۱۲۹۰ خ. ۳۲۰
- دکتر محمد رضا گیلانی، ۱۲۹۰ خ. ۳۲۱
- دکتر سید برهان الدین میرمنصوری، ۱۲۹۲ خ. ۳۲۲
- نعمت آزادی، ۳۲۳
- دکتر محمدرضا حکیم زاده گیلانی، ۱۲۹۳ خ. ۳۲۴
- دکتر یحیی دیلمی، ۱۲۹۴ خ. ۳۲۸
- دکتر مسعود علی آبادی، ۱۲۹۴ خ. ۳۳۱
- حاج دکتر بقراط السلطان، ۱۲۹۴ خ. ۳۳۳
- تشکیلات بهداشت و درمان جنبش جنگل، ۱۲۹۴ خ. ۳۳۶
- پروفسور ابراهیم سمیعی، ۱۲۹۴ خ. ۳۳۸

- همه گیری وبا در بندرانزلی، در حدود ۱۲۹۵ خ..... ۳۳۹
- دکتر روشن رازی، ۱۲۹۵ خ..... ۳۴۰
- کمک اهالی گیلان به قحطی زدگان کشور، ۱۲۹۵ خ..... ۳۴۰
- بیمارستان آمریکایی رشت، ۱۲۹۶ خ..... ۳۴۱
- دکتر ابراهیم جفرودی، ۱۲۹۶ خ..... ۳۴۴
- مناظره دو مو..... ۳۴۵
- عبدالله شیرخانی، ۱۲۹۶ خ..... ۳۴۶
- شرح ساختار بیمارستان آمریکایی رشت، ۱۲۹۶ خ..... ۳۴۶
- فارغ التحصیلان گیلانی مدرسه طب دارالفنون و دانشکده پزشکی تهران، ۱۲۹۷ خ..... ۳۴۹
- دکتر اسکندر روشن ضمیر، ۱۲۹۷ خ..... ۳۵۲
- متولدین و فوتیهای رشت، ۱۲۹۸..... ۳۵۳
- دکتر علی زرگر، (۱۳۳۸ ه. ق.) ۱۲۹۸ خ..... ۳۵۴
- دکتر عیسی عسکری (صدیق اعلم)، ۱۲۹۸ خ..... ۳۵۵
- دکتر محمد مهدی کاسبی، ۱۲۹۸ خ..... ۳۵۶
- حمایت میرزا شیخ جعفر تبریزی از اطبای محلی لنگرود، اول ثور، ۱۲۹۹ خ..... ۳۵۷
- دکتر غلام خان عمیدرا، ۱۲۹۹ خ..... ۳۵۹
- دکتر حسین گیلانی، ۱۲۹۹ خ..... ۳۶۰
- عدم پرداخت حقوق کارکنان بیمارستان انزلی، ۱۲۹۹ خ..... ۳۶۰
- نخستین وزیر خیریه و صحه، ۱۲۹۹ خ..... ۳۶۱
- سازمان پزشکان (اتحادیه اطبای دیلم)، ۱۳۰۰ خ..... ۳۶۲
- پزشکان ارمنی انزلی، حدود ۱۳۰۰ خ..... ۳۶۳
- بهبزستی در مرانامه جنگلیها، حدود ۱۳۰۰ خ..... ۳۶۳
- دکتر عباس عطری، ۱۳۰۱ خ..... ۳۶۴
- احمد بنوان، ۱۳۰۱ خ..... ۳۶۴
- تأمین خدمات درمانی مستخدمین دولت، ۱۳۰۱ خ..... ۳۶۵
- دکتر آرتوش آنانیان، ۱۳۰۲ خ..... ۳۶۷
- دکتر سرور ایزدی، ۱۳۰۲ خ..... ۳۶۹
- دکتر سید حسن نائب، ۱۳۰۳ خ..... ۳۶۹
- دکتر محمد صادق پیروز، ۱۳۰۲ خ..... ۳۷۰
- شرکت در گردهماییها و تألیفات..... ۳۷۱
- الف: چاپ مقالات در مجلات داخلی..... ۳۷۲
- ب: مقالات در مجلات خارجی و شرکت در کارهای نیکوکاری..... ۳۷۳
- مدرسه پرستاری آمریکایی رشت، در حدود ۱۳۰۲..... ۳۷۳
- دکتر حکیم اعلم تاریخ تولد، فوت و مطرح بودن نامعلوم..... ۳۷۶
- دکتر کار، تاریخ تولد، فوت و مطرح بودن نامعلوم..... ۳۷۶
- خانم نیکلسن، ۱۳۰۲..... ۳۷۷
- آزمایشگاهها، ۱۳۰۳ خ..... ۳۷۹
- دکتر آقاخان (طوب)، ۱۳۰۳ خ..... ۳۷۹
- پزشکان گیلان، ۱۳۰۳ خ..... ۳۸۰
- تاریخچه بیمارستان پورسینا، ۱۳۰۳ خ..... ۳۸۱
- داروخانههای گیلان، ۱۳۰۳ خ..... ۳۸۱
- مادام دکتر نیشانیس، ۱۳۰۳ خ..... ۳۸۳

۲۸۳	دکتر عبدالخالق آخوندزاده (آخوند آف)، ۱۳۰۴ خ
۲۸۴	ابوالقاسم خان، ۱۳۰۴ خ
۲۸۴	دکتر ابراهیم احیاء السلطنه، ۱۳۰۴ خ
۲۸۵	پزشکان معتمد گیلان، ۱۳۰۴ خ
۲۸۵	دکتر مهدی تبریزی، ۱۳۰۴ خ
۲۸۶	ثبت وقایع حیاتی (ازدواج، طلاق، تولد، مرگ)، ۱۳۰۴ خ
۲۸۸	دکتر علی خان شفا، ۱۳۰۴ خ
۲۸۹	قانون تمرکز مؤسسات صحتی مملکتی در اداره کل صحتیه، ۱۳۰۵
۲۹۱	صحتیه گیلان، ۱۳۰۵ خ
۲۹۱	رییس صحتیه شمال، ۱۳۰۵ خ
۲۹۲	داروسازان ارمنی متولد رشت و ژنو، متولد ۱۹۰۶ - ۱۹۲۷ م، (متولد ۱۲۸۵ تا ۱۳۰۶ خ)
۲۹۲	دکتر یدالله شردوست، ۱۳۰۶ خ
۲۹۶	شیرخوارگاه بست، ۱۳۰۷ خ
۲۹۷	تولد بیمارستان پورسینا، ۱۳۰۸ خ
۴۰۶	اداره کنندگان بیمارستان پورسینا
۴۱۳	بیمارستان دکتر علی سریع، ۱۳۰۸ خ
۴۱۵	دکتر فریدون سمیع، ۱۳۰۸ خ
۴۱۶	دکتر علی فروچی، ۱۳۰۸ خ
۴۱۷	تالیفات، مقالات و اشعار
۴۲۰	دکتر ابوالحسن اعتمادی، ۱۳۰۹ خ
۴۲۱	پزشکان و پیراپزشکان گیلان، ۱۳۰۹ خ
۴۲۲	دکتر بهرام صادقی، ۱۳۰۹ خ
۴۲۳	دکتر ابوالفضل عباسزاده، ۱۳۰۹ خ
۴۲۳	دکتر سلیمان اسماعیلی جواد لنگرودی، ۱۳۰۹ خ
۴۲۵	تاریخچه تأمین اجتماعی گیلان، ۱۳۱۰ خ
۴۲۷	تولد تأمین اجتماعی در گیلان، ۱۳۱۰ خ
۴۲۷	دکتر محمود حیدری، ۱۳۱۰ خ
۴۲۸	دکتر مختار لطفی، ۱۳۱۰ خ
۴۲۹	کودک سوخته‌ای در زنبیل، در حدود دهه ۱۳۱۰ خ
۴۳۰	مرگ عیال سید ابوالقاسم کفاش، ۱۳۱۰ خ
۴۳۲	تشکیلات و وضع صحتیه مملکتی، ۱۳۱۱
۴۳۳	حوزه صحتی بحر خزر، ۱۳۱۱
۴۳۳	دارالمجانین رشت، ۱۳۱۱
۴۳۳	عدم رضایت از پست قرنطینه بندر بهلولی و آستارا، ۱۳۱۱
۴۳۴	دکتر ناگوهی هاروطونیان، ۱۳۱۱
۴۳۵	دکتر هدایت الله یزدانی، ۱۳۱۱
۴۳۶	دکتر علی معاونیان، ۱۳۱۱
۴۳۸	پارمیس ارشاد، ۱۳۱۱
۴۴۰	دکتر احمد هریالجی، ۱۳۱۲
۴۴۲	تغییر نام صحتیه به بهداشتی، ۱۳۱۳
۴۴۳	پرورشگاه مؤدهی، رشت، ۱۳۱۴
۴۴۵	دکتر هاری برکمن (برنکمن / برینکمن)، ۱۳۱۴

۴۴۵	بیمارستان دکتر بهشتی، انزلی، ۱۳۱۵
۴۴۶	دکتر ادلایدکبی، ۱۳۱۵
۴۴۸	دکتر محمد سحری رشتی، ۱۳۱۶
۴۴۸	پروفسور کاظمی (سلیمان کاظم اف)، ۱۳۱۶
۴۴۹	پروفسور مجید سمیعی، ۱۳۱۶
۴۵۲	ناصر پویان، ۱۳۱۷
۴۵۵	مدیریت
۴۵۶	تدریس و خدمات بهداشتی و درمانی و آموزشی
۴۵۷	وضع تاهل و فرزندان
۴۵۷	تحقیقات، ترجمه و تألیفات
۴۵۹	مقاله‌ها
۴۶۳	دکتر حسن سلای بخش و دکتر تقوی، ۱۳۱۷
۴۶۴	دکتر محمود حافظی، ۱۳۱۷
۴۶۴	دکتر جواد رفیع، ۱۳۱۷
۴۶۵	پروفسور محمد رسول علیچای، ۱۳۱۷
۴۶۶	دکتر آرمناک میناسیان، ۱۳۱۸
۴۶۷	بیمارستان دکتر حشمت، رودسر، ۱۳۱۸
۴۶۷	گریس مورای فوت، ۱۳۱۸
۴۶۷	بنگاه حمایت مادران و نوزادان، ۱۳۱۹
۴۶۸	نخستین زایشگاه رشت، ۱۳۱۹
۴۶۸	دکتر مشروطه میلانی، ۱۳۱۹
۴۶۹	اداره درمانگاهها توسط پزشکیاران، ۱۳۲۰
۴۶۹	بنگاه حمایت مادران و نوزادان، انتخابات هیئت مدیره، ۱۳۲۰
۴۷۰	تبدیل اداره کل بهداشتی به وزارت بهداشتی، ۱۳۲۰
۴۷۱	بیمارستان شوروی، در رشت، ۱۳۲۰
۴۷۳	تشکیل اداره بهداشتی گیلان، ۱۳۲۰
۴۷۳	ساختمان دو طبقه جدید بیمارستان پورسینا، رشت، ۱۳۲۰
۴۷۴	دکتر فریم، ۱۳۲۰
۴۷۵	دکتر ادلایدکبی، ۱۳۲۰
۴۷۶	بیمارستان زهروی، ۱۳۲۱
۴۷۸	وزارت دکتر اسماعیل مرزبان، ۱۳۲۴، ۱۳۲۱
۴۷۸	پروفسور فرحناک اسدی، ۱۳۲۲
۴۷۹	دکتر ابوتراب قنبری، ۱۳۲۴
۴۸۰	تشکیلات وزارت بهداشتی، ۱۳۲۴
۴۸۱	درمانگاه توتونکاران، رشت، ۱۳۲۴
۴۸۱	دکتر هوفمن، ۱۳۲۴
۴۸۳	میس یونیس بیبر، ۱۳۲۵
۴۸۳	دکتر موری، بی‌تاریخ تولد
۴۸۴	درمانگاه اتحادیه کشاورزی توتونکاران، ۱۳۲۵
۴۸۵	مبارزه با مالاریا، ۱۳۲۵
۴۸۶	دکتر انوش برزیگر، ۱۳۲۶
۴۸۷	سمتهای پیشین

۴۸۸	مراتب علمی و تشویقها.....
۴۸۸	اقدامات بنیادی.....
۴۸۹	فعالیت‌های علمی و پژوهشی.....
۴۸۹	طرح‌ها و بررسی‌ها.....
۴۹۰	فعالیت‌های علمی در سال‌های اخیر.....
۴۹۱	تألیف و ترجمه.....
۴۹۱	سمت‌های افتخاری.....
۴۹۱	همسر و فرزندان.....
۴۹۲	زایشگاه جدید، ۱۳۲۶.....
۴۹۳	گزارش کشتار سرخک در خانه ما، ۱۳۲۵.....
۴۹۴	دکتر تقی میلانی، ۱۳۲۶.....
۴۹۵	دکتر علی نوبخت حقیقی، ۱۳۲۷.....
۵۰۰	تألیفات، شریات آموزشی وی.....
۵۰۰	دکتر مهدی بقا الدوله، ۱۳۲۷.....
۵۰۱	بیمارستان، آبان، لاهیجان، ۱۳۲۷.....
۵۰۳	خریداری دستگاه رادیولوژی بیمارستان پورسینا، ۱۳۲۷.....
۵۰۳	حسن شکرالله زاده رادپور، ۱۳۲۷.....
۵۰۴	بیمه و تعاون کارگران، ۱۳۲۷.....
۵۰۴	شعبه یک تأمین اجتماعی رشت، ۱۳۲۸.....
۵۰۴	آمار فعالیت‌های درمانی بهداران ابتدای رشتکاران گیلان، ۱۳۲۸.....
۵۰۵	بیمارستان گیلان (خصوصی)، ۱۳۲۸.....
۵۰۶	میزان آلودگی مالاریا در لشت نشا، ۱۳۲۸.....
۵۰۶	گزارش نگارنده کتاب حاضر: فراوانی سل در گیلان، ۱۳۲۸.....
۵۰۸	دکتر احمد آذرنوش، ۱۳۲۹.....
۵۱۰	تهیه نقشه و اجرای برنامه سمپاشی گیلان، ۱۳۲۹.....
۵۱۱	بخش داخلی بیمارستان پورسینا، ۱۳۳۰.....
۵۱۲	بیمارستان پورسینا، بخش داخلی، نمای شمالی، ۱۳۳۰.....
۵۱۳	بیمارستان آریا، دهه ۱۳۳۰.....
۵۱۳	بیمارستان دکتر میلانی، ۱۳۳۰.....
۵۱۴	پزشکان گیلانی فارغ التحصیل دانشکده پزشکی تهران، ۱۳۳۰.....
۵۱۴	گزارش وفور تیفوئید (حصیه) در گیلان، ۱۳۳۰.....
۵۱۶	دکتر والستروم، ۱۳۳۰.....
۵۱۸	افتتاح بخش رادیولوژی بیمارستان پورسینا و یک سند، ۱۳۳۲.....
۵۱۹	جمعیت مبارزه با سل و حمایت از مسلولین، رشت، ۱۳۳۲.....
۵۱۹	صورت مجلس واگذاری زمین برای احداث آسایشگاه مسلولین، ۱۳۳۲.....
۵۲۰	آبله در گیلان، ۱۳۳۳.....
۵۲۱	دکتر بریکمن، ۱۳۳۳.....
۵۲۴	معرفی اعضای هیئت مدیره، ۱۳۳۳ و تقاضای ثبت جمعیت مبارزه با سل.....
۵۲۴	تقاضای ثبت مؤسسه.....
۵۲۵	مرکز مبارزه با سل رشت، ۱۳۳۳.....
۵۲۶	معاینه یک بیمار کمتر از یک دقیقه، ۱۳۳۳.....
۵۲۷	دکتر ساترالکر، ۱۳۳۴.....

۵۲۷	انتصاب رییس بهداری اتحادیهٔ توتونکاران گیلان، ۱۳۳۵
۵۲۸	وضع بهداشت محیط نامناسب گیلان، ۱۳۳۵
۵۳۰	بیمارستان آذر، ۱۳۳۶
۵۳۰	گوان بلگم، ۱۳۳۶
۵۳۱	انجمن بهداری، ۱۳۳۷
۵۳۲	بیماریهای گزارش شدهٔ گیلان، ۱۳۳۷
۵۳۴	مقایسه بیماریهای واگیر گزارش شده استان گیلان، ۱۳۳۷ تا ۱۳۶۹
۵۳۵	وفور حصه در گیلان، ۱۳۳۷
۵۳۵	دکتر منصور باور، ۱۳۳۸
۵۳۸	بیمارستانها و آشگاه‌های گیلان، ۱۳۳۸
۵۳۹	درمانگاهها - نیلا، ۱۳۳۸
۵۴۱	بیمارستان خراسی عدل، مطرح در ۱۳۳۸
۵۴۲	دکتر والستروم، ۱۳۳۸
۵۴۲	بیمارستان امینی، لئو رود، ۱۳۳۹
۵۴۳	پایگاه انتقال خون رشت، ۱۳۳۹
۵۴۳	کمبسیون ساختمان بیمارستان در ست تخته‌خوابی شیرخورشید، ۱۳۴۰
۵۴۴	کوی بیانی، محل ساختمان بیمارستان که در ست (دکتر حشمت امروزی)، ۱۳۴۰
۵۴۵	بر زمین زدن نخستین کلنگ بیمارستان کوروش، رشت، ۱۳۴۱
۵۴۵	بیمارستان دکتر حشمت، در رشت، ۱۳۴۲
۵۴۶	تعطیل بیمارستان آمریکایی رشت، ۱۳۴۲
۵۴۷	بیمارستان پورسینا، ۱۳۴۲
۵۴۷	بیمارستان آریا، ۱۳۴۳
۵۴۸	تنظیم اتاق جراحی کات دان بیماران فاویسمی، ۱۳۴۲
۵۴۹	بیمارستان توتونکاران رشت، ۱۳۴۳
۵۵۰	خرید بیمارستان آمریکایی و انتقال آن به سازمان تامین اجتماعی، ۱۳۴۳
۵۵۱	تقاضای کمک جهت تکمیل بیمارستان کوروش، ۱۳۴۳
۵۵۱	آموزشگاه بهیاری ۲۵ شهریور، رشت، ۱۳۴۴
۵۵۱	آموزشگاه عالی پرستاری، رشت، ۱۳۴۴
۵۵۲	افتتاح مسجد بیمارستان پورسینا، ۱۳۴۴
۵۵۳	نشانگرهای حیاتی و بهداشتی شهر رشت، ۱۳۴۴
۵۵۴	هرم امید به زندگی ساکنان رشت، ۱۳۴۴
۵۵۴	آسایشگاه معلولین و سالمندان رشت، ۱۳۴۵
۵۵۵	افتتاح بیمارستان ۲۵ تخته‌خوابی اتحادیهٔ توتونکاران، ۱۳۴۵
۵۵۵	بهداشت و تنظیم خانواده، ۱۳۴۵
۵۵۶	نشانگرهای عمدهٔ جمعیتی و حیاتی شهرستان رشت، ۱۳۴۵
۵۵۸	وضع مرگ و میر شهر رشت، ۱۳۴۵
۵۶۱	آسایشگاه معلولین رشت، ۱۳۴۶
۵۶۱	بیمارستان رازی، ۱۳۴۶
۵۶۲	بیمارستان شهید انصاری، لاهیجان، ۱۳۴۷
۵۶۲	زایشگاه فامیلی، ۱۳۴۷
۵۶۲	درمانگاههای سپاه بهداشت، ۱۳۴۸
۵۶۳	نظام پزشکی گیلان، ۱۳۴۸

۵۶۵	آمار پزشکان گیلان، ۱۳۴۹
۵۶۵	آمار پزشکان و دندانپزشکان گیلان، ۱۳۴۹
۵۶۶	تصاحب زمین کارخانه گونی بافی توسط تأمین اجتماعی گیلان، ۱۳۵۰
۵۶۶	بررسی وضع بیمارستان پورسینا، ۱۳۵۰
۵۷۰	بیمارستان شهید نورانی، تالش، ۱۳۵۱
۵۷۰	بیمارستان دکتر بهشتی، آستارا، ۱۳۵۲
۵۷۲	تأسیس مرکز درمانی شماره ۱ تأمین اجتماعی، ۱۳۵۲
۵۷۲	مرکز درمانی تأمین اجتماعی استخر لاهیجان، ۱۳۵۲
۵۷۲	آموزشگاه عالی بهداشت مدارس، رشت، ۱۳۵۳
۵۷۲	بیمارستان هفده شهریور، رشت، ۱۳۵۳
۵۷۲	واحدهای رادیولوژی گیلان، ۱۳۵۴
۵۷۳	واحدهای رادیولوژی استان گیلان در سال، ۱۳۵۴
۵۷۴	مرکز آموزش و درمانی زایشگاه رشت، ۱۳۵۴
۵۷۴	امکانات درمانی سازمان تأمین اجتماعی گیلان، ۱۳۵۵
۵۷۵	اجرای توصیه‌های سازمان جهانی بهداشت مبنی درمان سرپایی بیماران مسلول، ۱۳۵۵
۵۷۵	آزمایشگاههای تشخیص پزشکی گیلان، ۱۳۵۵
۵۷۷	بیمارستانهای استان گیلان، ۱۳۵۵
۵۷۸	داروخانه‌های گیلان، ۱۳۵۵
۵۸۱	درمانگاهها و مراکز بهداشتی درمانی استان گیلان، ۱۳۵۵
۵۸۶	ساختمان جمعیت گیلان، ۱۳۵۵
۵۸۶	جمعیت گیلان برحسب نقاط شهری و روستایی، جنس و خانوار، ۱۳۵۵
۵۸۷	وزارت بهداشت و بهزیستی، ۱۳۵۵
۵۸۸	سازمان منطقه‌ای بهداشت و بهزیستی استان گیلان، ۱۳۵۵
۵۸۸	مدرسه عالی پرستاری مرکز پزشکی خدمات درمانی رشت، ۱۳۵۵
۵۸۸	مدرسه عالی پرستاری مهرزاد، رشت، ۱۳۵۵
۵۸۹	ادغام سازمان تأمین اجتماعی گیلان در سازمان منطقه‌ای بهداشت و بهزیستی گیلان، ۱۳۵۶
۵۸۹	آمار پزشکان و دندانپزشکان گیلان، ۱۳۵۸
۵۹۰	آمار پزشکان و دندانپزشکان به تفکیک شهرستانهای استان گیلان، ۱۳۵۸
۵۹۱	بیمارستان پورسینا پس از انقلاب اسلامی، ۱۳۵۸
۵۹۳	شعبه دو تأمین اجتماعی رشت، ۱۳۵۸
۵۹۳	بهزیستی گیلان، ۱۳۵۹
۵۹۴	مرکز آموزشی و درمانی و روانیزشکی میرزا کوچک (بیمارستان میرزا کوچک)، ۱۳۶۰
۵۹۵	آمار پزشکان و دندانپزشکان گیلان به تفکیک شهرستان، ۱۳۶۰
۵۹۶	آمار پزشکان و دندانپزشکان گیلان، ۱۳۶۰
۵۹۷	آمار مراکز درمانی سرپایی گیلان، ۱۳۶۰
۵۹۸	آمار مؤسسات درمانی (بیمارستانها، آسایشگاهها، زایشگاهها) و تختهای بیمارستانهای گیلان، ۱۳۶۰
۵۹۹	آمارها و نشانگرهای تخته‌خوانهای درمانی ۱۳۶۰ استان گیلان نسبت به سال ۱۳۵۷، ۱۳۶۰
۵۹۹	آمار مؤسسات درمانی گیلانی به تفکیک شهرستان، ۱۳۶۰
۶۰۰	درمانگاهها و خانه‌های بهداشت گیلان، ۱۳۶۰
۶۰۰	کارگاه حمایتی حرفه‌آموزی، رشت، ۱۳۶۰
۶۰۱	مرکز توانبخشی مهدی (ع)، رشت، ۱۳۶۰
۶۰۲	مرکز توانبخشی نابینایان شهید فیاض بخش، رشت

مرکز توانبخشی و حرفه آموزی ناشنوایان، لاهیجان، ۱۳۶۰	۶۰۲
مرکز درمانی تأمین اجتماعی خلیف آباد، ۱۳۶۰	۶۰۲
بیمارستان و زایشگاه کوثر، آستانه اشرفیه، ۱۳۶۱	۶۰۳
مرکز توانبخشی معلولین ذهنی قدس، لاهیجان، ۱۳۶۱	۶۰۳
مرکز نگهداری معلولین ایزوله لنگرود، ۱۳۶۱	۶۰۳
بیمارستان گیل و دیلم، ۱۳۶۲	۶۰۴
کلینیک شنوایی سنجی، روان سنجی و گفتار درمانی، رشت، ۱۳۶۲	۶۰۴
مرکز توان بخشی معلولین جسمی - حرکتی حمزه سیدالشهدا، تالش، ۱۳۶۲	۶۰۵
آمار مؤسسات بهداشتی و درمانی گیلان، ۱۳۶۳	۶۰۵
آمار مؤسسات تشخیص پزشکی، رادیولوژیها و داروخانه های گیلان، ۱۳۶۳	۶۰۵
بیمارستان امام خمینی، صومعه سرا، ۱۳۶۳	۶۰۶
دانشکده پزشکی، رشت، ۱۳۶۳	۶۰۶
مرکز فنی و نویدی شهدای هفتم تیر لاکان، رشت، ۱۳۶۳	۶۰۷
تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۶۴	۶۰۷
دانشکده پرستاری و مامای شهید بهشتی، رشت، ۱۳۶۴	۶۰۷
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی استان گیلان، ۱۳۶۴	۶۰۸
سازمان منطقه ای بهداشت و درمان، استان گیلان، ۱۳۶۴	۶۰۸
قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۶۴	۶۱۰
مراکز بهداشتی درمانی و خانه های بهداشت گیلان، ۱۳۶۴	۶۱۰
شرح وظایف مرکز بهداشت استان گیلان، ۱۳۶۴	۶۱۱
وظایف مراکز بهداشتی درمانی شهری، ۱۳۶۴	۶۱۲
وظایف عمده مراکز بهداشتی درمانی روستایی، ۱۳۶۴	۶۱۴
شورای مشارکتهای مردمی بهزیستی، ۱۳۶۵	۶۱۷
مقدار بارندگی سالانه، ۱۳۷۸ - ۱۳۶۵	۶۱۷
بیمارستان ولی عصر، رودبار، ۱۳۶۶	۶۱۷
دانشکده پرستاری و مامایی حضرت زینب، لاهیجان، ۱۳۶۶	۶۱۸
مرگ و میر کودکان زیر ۵ سال گیلان، ۱۳۶۷	۶۱۸
آمار مرگ و میر ثبت شده گیلان بر حسب سن، ۱۳۶۸	۶۱۹
آمار مرگ و میر شهر رشت، ۱۳۶۸	۶۱۹
آمار مرگ و میر شهر رشت بر حسب گروههای بین المللی و سن، ۱۳۶۸	۶۲۰
آمار مرگ و میر ثبت شده گیلان، ۱۳۶۸	۶۲۲
آمار مرگ و میر ثبت شده نقاط شهری گیلان، ۱۳۶۸	۶۲۴
آمار مرگ و میر ثبت شده نقاط روستایی گیلان، ۱۳۶۸	۶۲۵
انتزاع امور درمان بیمه شدگان تأمین اجتماعی از سازمان منطقه ای بهداشت و درمان گیلان، ۱۳۶۸	۶۲۶
بیمارستان دکتر طاهری، تالش، ۱۳۶۸	۶۲۶
دانشکده پرستاری لنگرود، ۱۳۶۸	۶۲۶
دفعات مراجعه مبتلایان به انواع بیماریها به مؤسسات درمانی، ۱۳۶۸	۶۲۶
متولدین و متوفیات گیلان، ۱۳۶۸	۶۲۷
هفت گروه بین المللی بیماریهای رایج در گیلان، ۱۳۶۸	۶۲۸
بازنشستگان تأمین اجتماعی گیلان، ۱۳۶۹	۶۲۹
بیمه بیکاری، ۱۳۶۹	۶۳۰
خسارات زلزله ۲۴ دقیقه و ۱۵ ثانیه بامداد ۳۱ خرداد رودبار، و منجیل (گزارش اول)، ۱۳۶۹	۶۳۰

۶۳۲	خسارات ناشی از وقوع زلزله به مراکز بهداشتی و درمانی گیلان (گزارش دوم) ۱۳۶۹
۶۳۵	ناپدید شدن یک روستا یا ساکنان آن، ۱۳۶۹/۳/۳۱
۶۳۵	غرامت دستمزد، ۱۳۶۹
۶۳۵	آمار بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی گیلان، ۱۳۶۹
۶۳۵	کارگاه‌های مشمول تأمین اجتماعی گیلان، ۱۳۶۹
۶۳۶	کچلی، ۱۳۶۹
۶۳۸	مراکز فیزیوتراپی، ۱۳۶۹
۶۳۹	میانگین طول عمر در گیلان، ۱۳۶۹
۶۴۰	وضعیت آماری پزشکیان، ۱۳۶۹
۶۴۱	بیمارستان امام خمینی، صومعه سرا، ۱۳۷۰
۶۴۱	فهرست بیمارستانهای شهرستان آستارا، ۱۳۷۰
۶۴۲	بیمارستان کهتر، آستانه اشرفیه، ۱۳۷۰
۶۴۲	بیمارستان دار بهشتی، انزلی، ۱۳۷۰
۶۴۲	فهرست بیمارستانهای گیلان، ۱۳۷۰
۶۴۳	فهرست مؤسسات درمانی و بهزیستی شهرستان رشت، ۱۳۷۰
۶۴۴	بیمارستان ولی سر، بار، ۱۳۷۰
۶۴۴	بیمارستان دکتر حجت، سر، ۱۳۷۰
۶۴۴	فهرست بیمارستانهای شهرستان فومن، ۱۳۷۰
۶۴۵	فهرست مؤسسات درمانی شهرستان دهجان، ۱۳۷۰
۶۴۵	فهرست مؤسسات درمانی و بهداشتی شهرستان لنگرود، ۱۳۷۰
۶۴۵	بیمارستانهای گیلان، ۱۳۷۰
۶۴۶	بیمارستانهای گیلان و چند شاخص عمده آنها، ۱۳۷۰
۶۴۶	انجمن حمایت از مجذومین گیلان، ۱۳۷۰
۶۴۷	بنای ساختمان فوریتهای ریه، ۱۳۷۰
۶۴۷	دکتر علی دیوشلی، فوت، ۱۳۷۰
۶۴۸	سیمای آماری بهداشت و درمان استان گیلان، ۱۳۷۰
۶۴۸	مجموعه‌های خدمات بهزیستی گیلان، ۱۳۷۰
۶۵۰	مجمع فیزیوتراپی و گفتاردرمانی رودسر، ۱۳۷۰
۶۵۰	دکتر بابا محقق، فوت، ۱۳۷۰
۶۵۱	اعتبارات، اجرای برنامه‌های پزشکی و بهزیستی استان گیلان، ۱۳۷۰
۶۵۱	میزان اعتبارات جاری بهداشت و درمان، آموزش پزشکی و بهزیستی استان گیلان، ۱۳۷۰
۶۵۲	مرکز درمانی تأمین اجتماعی بندرانزلی، ۱۳۷۰
۶۵۲	بیمارستان ۲۰۰ تختخوابی تأمین اجتماعی، رشت، ۱۳۷۱
۶۵۲	بیمارستان ۱۰۰ تختخوابی تأمین اجتماعی، بندرانزلی، ۱۳۷۱
۶۵۲	دانشکده پرستاری صومعه سرا، ۱۳۷۱
۶۵۳	دیالیز بیمارستان رازی، رشت، ۱۳۷۱
۶۵۳	بیمارستان دکتر حشمت، رشت، ۱۳۷۱
۶۵۴	زایشگاه سیاهکل، ۱۳۷۱
۶۵۴	شعبه‌های تأمین اجتماعی گیلان، ۱۳۷۱
۶۵۵	مجموعه‌های خدمات بهزیستی، رشت، ۱۳۷۱
۶۵۵	مرکز درمانی تأمین اجتماعی آستارا، ۱۳۷۲
۶۵۶	بیمارستان شهید مطهری، فومن، ۱۳۷۳

دیباجه

گیلان معروف به هند ایران، سرزمین سرسبز و دل‌انگیزی است که به کوه‌های البرز تکیه زده و بساط دیدنش در پای آن، به دریای خزر می‌ریزد. جنگل‌های انبوه و مناظر بدیع و شگفت‌انگیزش به سرای جاره گاه کمال و طراوت و زیبایی آن، نوازشگر روان‌های خسته و کوفته و آرام‌بخش خاطرهای افسرده و غمناک است. این خطّه با صفا و خرم و دلربا در گذشته‌های نه چندان دور، لایات دارالمرز گیلان نامیده می‌شد، همچنان که شهرها و ایالات دیگر القابی همچون دارالانلافه ری، دارالعباده یزد، دارالمومنین کاشان، دارالایمان قم، دارالارشاد اردبیل، دارالایمان کرمان و جز آنها داشتند.

گیلان در طول تاریخ پزشکی خود که به سبب پزشکی میهن ما می‌رسد، گاه بی‌گاه به سان کانونی مشتعل به پیکر طب و طبابت ایران و حتی به کالبد پزشکی و درمان شبه قاره هند و ملل دیگر تابش و حیات بخشیده است. ایرانیان پس از تشکیل حکومت در این سرزمین پهناور خیلی زود دریافتند که برای اداره امور کشور به افراد مطلع و بصیری نیاز دارند که به اصول کشورداری و راه و رسم سیاست آشنا باشند. آموزش و پرورش این گونه افراد را به حکیمان و خبرگان و مطلعین می‌سپردند. برای تعلیم و تربیت شاهزادگان و نجیب‌زادگان و بویژه ولیعهد کشور، معلمان و مربیان را با وسواس بر می‌گزیدند، چنان که دو حکیم و پزشک گیلانی به نام منوچهر و هوشنگ را برای آموزش علوم دینی و فلسفی و پزشکی شاپور دوم ملقب به ذوالاکتاف انتخاب کردند. این گزینش نشان می‌دهد که سرزمین سرسبز و عطرآگین گیلان از نقطه نظر طب و علوم عقلانی و علوم روحانی دارای پیشینه بسیار طولانی است. افزون بر آن، این دو استاد و پزشک و فیلسوف سیاسی در توسعه دانشگاه جندی‌شاپور نیز نقش داشتند.

در دوره شکوه و جلال خان احمد گیلانی (۹۴۴ - ۱۰۰۰ ه‍.ق)، و در دوره سادات امیر کیایی، گیلان از کانونهای عمده طب و هیأت و نجوم و ادب و موسیقی بود.

پزشک معروف دربار شاه طهماسب صفوی، حسین شیرازی ملقب به کمال الدین که از دربار صفوی اخراج شده بود، به درگاه خان احمدخان - که به صورت خودمختار حکومت می‌کرد - پناه برد و تا هنگام درگذشت در دستگاه حکومتی وی به احترام می‌زیست و به طبابت و آموزش پزشکی اشتغال داشت. یکی از پزشکان و سیاستمداران خان احمدخان که مدت‌ها صدارت گیلان را بر عهده داشت و هنگام افول حکومت خودمختار فرمانروای گیلان به زندان صفوی افتاد حکیم عبدالرزاق گیلانی بود. پس از گرفتاری و فوت حکیم عبدالرزاق پسران وی یعنی حکیم مسیح الدین ابوالفتح، حکیم همام الدین، و حکیم نورالدین، چون عرصه زندگی را بر خود تنگ یافتند، به عراق و خراسان و پس از آن به هند پنا بردند و در دربار پادشاهان هند بویژه جلال الدین اکبر شاه راه یافتند و پزشکی و درمان گیلان را در شبه قاره هندوستان پراکندند و آثار پزشکی معروفی همچون اسرالاتباء در طب و ساخت داروها از خود برجای گذاشتند. در ایران، حکیم ابونصر گیلانی در دربار شاه طهماسب صفوی درخشید و به دستور شاه اسماعیل دوم صفوی به قتل رسید. در عهد شاه عباس این نیز کمال الدین گیلانی، در طب و طبابت ایران جایگاه والایی را به خود اختصاص داد و کتاب «جامع الجوامع» از خود باقی گذاشت که در آن و داروهای مفرد و مرکبه و طریق آساده ساختن و موارد مصرف آنها شرح داده شده است. در دوره قاجاریه شمار زیادی از حکیم باشیان، رؤسای پزشکی و پزشکان نامدار، از خطه گیلان برخاسته بودند. میرزا احمد حکیم باشی از پزشکان بزرگ و پژوهشگران دانشمند عهد فتحعلی شاه و محمدشاه قاجار سه رساله معروف با عنوانهای «مطلب السؤل»، «اسهالیه» و ترجمه «بریء الساعه» محمدبن زکریای رازی که درها به زیور طبع آراسته شده، از خود باقی گذاشته است پس از حاجی آقا بابا ملک السعیه استی که حکیم باشی این دوره بود نوبت ملک الاطباء فیلسوف الدوله رسید. وی «حفظ الصحة ناصری» را نوشت و آن را در سال ۱۳۰۴ هجری قمری به چاپ رسانید. میرزا غلامعلی شاملو معروف به صدرالاطباء و میرزا سیدرضی حکیم باشی نظام، از شاگردان حاجی آقا بابا رشتی بودند. همین اطباء بزرگ گیلانی و دیگر پزشکان نامدار مانند میرزا مسیح تهرانی، میرزا احمد طبیب اصفهانی، میرزا اصغر اصفهانی، میرزا حسین، میرزا نظر علی، حاجی بابا (میرزا بابا افشار) نخستین دانشجوی پزشکی ایران در اروپا، آقا بابا شیرازی ملقب به ملک الاطباء، حاجی میرزا ابوالقاسم سلطان الحکما، حکیم خویی و امثال آنها بودند که از

جای جای ایران برخاستند، علاوه بر طبابت پزشکی نوین ایران را نیز بنیان نهادند. این کتاب ارزشمند که حاصل سالها تلاش پیگیر و دلسوزانه یکی از فرهیختگان خطه سرسبز گیلان است در ادامه کتاب پزشکی و پزشکان گیلان نگاه جامعی به طب و طبابت و تاریخ پزشکی گیلان دارد و اطلاعات جالب و جامعی فراروی مخاطبین قرار می‌دهد. مؤلف این اثر گرانبها جناب آقای ناصرپویان به پیروی از پیشگامان طب و طبابت، اقدام به تألیف این اثر کرده است. مؤلف بجز کتاب حاضر، تألیفات و سلسله مقالاتی به فارسی و انگلیسی که خود اجدادش و اهمیت بسیار است، دارد که طی آنها مطالب و موضوعات کاملاً غنای از گیلان، ایران، طب اسلامی و پزشکی جهان را برای خوانندگان مورد بررسی قرار داده است. مؤلف می‌رود، اطلاعات ارزشمندی که درباره پزشکی و بهزیستی و تأمین اجتماعی سرزمین کم‌نسال گیلان در این کتاب گردآوری و مورد پژوهش قرار گرفته، ایجاب می‌کند زندگی چند دهه زندگی مؤلف اختصاص یابد، تا در داوری اثر وی و اهمیت کاری که انجام گرفته مزید واقع شود.

طبق زندگینامه مؤلف، وی از پدر، مادر و یک برادر کوچک در صومعه سرا (محلۀ عربان) متولد شد، تحصیلات ابتدایی، متوسطه و دانشگاهی را در زادگاه خویش، ارومیه، تهران و لندن به پایان رسانید. خدمات دولتی خود را از اداره کل بهداری و بهداشت آذربایجان غربی در سال ۱۳۳۲ آغاز و پس از انجام وظیفه در آذربایجان شرقی، وزارت بهداری، اداره کل بهداری همدان، سازمان منطقه‌ای بهداشت و درمان گیلان، خدمت در اداره بهداری و بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان، سازمان منطقه‌ای بهداشت و درمان استان ایلام، بیمارستان مسیح دانشوری و دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در سال ۱۳۷۲ به پایان رسانیده است.

مؤلف محترم این کتاب که در واقع تکلمه کتاب ارزشمند دیگر مؤلف و مرحوم دکتر فروچی تحت عنوان پزشکی و پزشکان گیلان است از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۰ در گیلان عهده‌دار مدیریت بیمه تأمین خدمات درمانی، تأمین اجتماعی، بهزیستی و بهداشت و درمان بوده دست به تألیف و پژوهش این اثر زده است. در این راستا، او تقریباً همه خانه‌های بهداشت، مراکز بهداشتی درمانی شهری، مراکز بهداشتی درمانی روستایی، شبکه‌های بهداشت و درمان، بیمارستانها، مراکز رادیولوژی، آزمایشگاهها، داروخانه‌ها، شعبات تأمین اجتماعی، و واحدهای بهزیستی را از نزدیک مشاهده و به گردآوری آمار و

اطلاعات و اسناد و مدارک و عکس و تصاویر گوناگون پرداخته است. اکنون حاصل سالها فعالیت و تحقیق وی به انضمام مصاحبه‌های متعددی که با معمرین و صاحب نظران محلی انجام داده است، به صورت مجموعه‌ای ارزشمند تحت عنوان «سالنامه پزشکی، بهزیستی و تأمین اجتماعی گیلان» در اختیار علاقمندان قرار می‌گیرد.

نگارنده این سطور طی ملاقات و بازدیدی که در معیت جناب آقای دکتر شهرام احمدی نسب عمران - مدیر محترم اجرایی مرکز و معاون گروه تاریخ پزشکی در سال ۱۳۸۶ از کتابخانه محقر اما عظیم این استاد فرهیخته داشت دهها جلد کتاب ارزشمند تاریخی آماده چاپ در گوشه‌ای از کتابخانه یافت که سالها غبار غربت خورده بود و متأسفانه بلحاظ نداشتن توجیه اقتصادی کسی حاضر به انتشار آن نبود. این حقیر کمترین با توفیق کتابها را بسپار، ارزشمند و حاصل عمر انسان دردمندی یافت که بجز عشق خدمت به مردم و احیای فرهنگ و تمدن اسلام و ایران اندیشه‌ای در سر نمی‌پروراند.

انتشار این آثار ارزشمند در راستای وظیفه ملی خود و رسالت گروه تاریخ پزشکی مرکز پنداشت بدان امید که با استنادهای ارزشمندی که به احیای فرهنگ و تمدن این مرز و بوم بویژه مردم خطه سرسبز گیلان نموده باشد.

در پایان لازم است مراتب تشکر و قدردانی خاص را از جناب آقای دکتر رییس‌زاده - ریاست محترم سازمان بسیج جامعه پزشکی کشور که به مناسبت برگزاری همایش مشترک اخلاق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان و سازمان بسیج جامعه پزشکی در بیست و پنجم شهر یورماه ۱۳۸۹ در رشت از انتشار این اثر حمایت نمودند ابراز دارم.

مهری عباسی

رییس مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی

و عضو کمیته فرهنگ و تمدن اسلام و ایران

شورای عالی انقلاب فرهنگی